

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СТАНУ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ ДО СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С.М.Решетник

Анотація. У статті наведено результати аналізу стану підготовки офіцерів внутрішніх військ МВС України до службової діяльності, доведено, що навчально-виховний процес у вищих військових навчальних закладах має суттєві резерви для вдосконалення.

Ключові слова: внутрішні війська МВС України, майбутні офіцери, курсанти, професійна підготовка, готовність до службової діяльності.

Аннотация. В статье представлены результаты анализа состояния подготовки офицеров внутренних войск МВД Украины в служебной деятельности, доказано, что учебно-воспитательный процесс в высших военных учебных заведениях имеет существенные резервы для совершенствования.

Ключевые слова: внутренние войска МВД Украины, будущие офицеры, курсанты, профессиональная подготовка, готовность к служебной деятельности.

Summary. The results of the analysis of the Officers Training Internal Troops of Ukraine's performance. It is concluded that the educational process in higher military educational institutions has significant reserves for improvement.

Keywords: Internal Troops of Ukraine, future officers, cadets, training, commitment to performance.

Вступ. Потреба у дослідженні стану підготовки майбутніх офіцерів внутрішніх військ до службової діяльності обумовлена необхідністю удосконалення діяльності внутрішніх військ МВС України (далі – ВВ МВС України) у сучасних суспільно-політичних умовах українського суспільства. Сьогодні поліпшення якості підготовки майбутніх офіцерів до службової діяльності під час навчання у вищих військових навчальних закладах набуває все більшого значення. Це обумовлено низкою обставин об'єктивного та суб'єктивного характеру, зокрема це зміна пріоритетів при вирішенні службово-бойових завдань, оптимізація структури військ, розширення службово-бойової діяльності, оснащення військ сучасними технічними засобами управління тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядається проблема удосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів дозволяє зробити висновок, що концептуальні основи фахової освіти майбутніх фахівців розкрито у працях Г.Андрєєва, А.Анцупова, О.Барабанщикова, В.Кікота, М.Козяра, І.Платонова, С.Полторака, О. Тогочинського, І.Томківа та ін. Розробці та вдосконаленню науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх офіцерів ВВ МВС до професійної діяльності присвячено дослідження вітчизняних (В.Дзюба, В.Зелений, О.Коба, В.Костенко, В.Молотай, А.Радванський, І.Радванський, Ю.Ярошок) і зарубіжних учених (В.Беловолов, В.Бунін, Д.Воронов, В.Гребенюк, Д.Гудов, Є.Левін, Н.Рогожкіна, В.Светлічний). Крім того, важливі для розв'язання проблеми дослідження підходи щодо підвищення ефективності професійної підготовки офіцерів у вищих військових навчальних закладах містяться у дисертаційних дослідженнях В.Вдов'юва, С.Гречка, І.Грязнова, О.Діденка, О.Євсюкова, Д.Іщенко, М.Мацишина, В.Ягупова та інших.

Водночас доводиться констатувати факт обмеженості системних даних щодо аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх офіцерів до службової діяльності у ВВ МВС України. З огляду на це, **метою статті** є аналіз результатів дослідження стану підготовки майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України до службової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Результати аналізу теоретичних основ формування готовності офіцерів ВВ МВС України до службової діяльності, визначення сутності, структури й особливостей змісту цієї готовності, характеристика критеріїв, показників і рівнів її сформованості дозволили проаналізувати стан підготовки курсантів – майбутніх офіцерів внутрішніх військ до службової діяльності за таким алгоритмом:

- аналіз відзивів на випускників факультету внутрішніх військ Національної академії внутрішніх справ України (НАВСУ) (м. Київ) та Академії внутрішніх військ (АВВ) (м. Харків) у контексті рівня підготовки до службової діяльності;

- опитування випускників факультету внутрішніх військ НАВСУ та Академії ВВ щодо самооцінки їх готовності до службової діяльності;

- узагальнення результатів діагностичних контрольних опитувань з професійно-спрямованих навчальних дисциплін;
- аналіз якості професійної підготовки курсантів на факультеті внутрішніх військ НАВСУ та Академії ВВ у контексті їх підготовки до службової діяльності;
- аналіз змісту робочих навчальних програм, навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх офіцерів до службової діяльності;
- визначення чинників, які впливають на підготовку курсантів до службової діяльності;
- визначення стану сформованості готовності до службової діяльності у випускників факультету внутрішніх військ НАВСУ та Академії ВВ.

Для цього було проведено констатувальний етап експерименту, в якому взяли участь 210 курсантів 4-го курсу Академії ВВ та 75 випускників Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ, які у 2011 році закінчували зазначені ВНЗ. Охоплення дослідно-експериментальними заходами такої кількості випускників дозволило, на нашу думку, отримати достатнє та комплексне уявлення про стан сформованості готовності до службової діяльності у курсантів обох ВНЗ, де готують майбутніх офіцерів для ВВ МВС України.

У дослідженні також взяли участь 32 особи науково-педагогічного складу. Їхні думки з проблеми дослідження ми враховували під час проведення констатувального етапу експерименту.

Передусім зазначимо, що офіцерів для ВВ МВС в Україні готують спеціально лише у двох ВНЗ – Академії внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та Навчально-науковому інституті підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ.

Академія – багатопрофільний вищий навчальний заклад IV рівня акредитації, який за державним замовленням здійснює підготовку офіцерів усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів для внутрішніх військ і органів внутрішніх справ України, інших військових формувань України. Підготовка військових фахівців здійснюється за такими напрямками: «Військове управління», «Автомобільний транспорт», «Інженерна механіка. озброєння та військова техніка», «Менеджмент», «Філологія».

Факультет внутрішніх військ функціонує на базі Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ. Він є юридичною особою, має самостійний орган військового управління та підпорядкований командувачу внутрішніх військ МВС України.

На факультеті за денною формою навчання здійснюється підготовка офіцерських кадрів з освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» галузі знань «Право» (0304) за напрямком підготовки «Правознавство» (6.030402), спеціалізацією «Службова діяльність підрозділів внутрішніх військ» та галузі знань «Соціально-політичні науки» за напрямком підготовки «Психологія» (6.030102), спеціалізацією «Психологічне забезпечення діяльності підрозділів внутрішніх військ».

Загальноосвітня підготовка курсантів та підготовка за спеціальністю здійснюється на кафедрах Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ.

Отже, можемо припустити, що у зазначених ВНЗ створено всі умови для підготовки майбутніх офіцерів до службової діяльності на первинних посадах у військах.

Відповідно до логіки дисертаційного дослідження, розкритої вище, було проведено опитування випускників Академії ВВ та Навчально-науковому інституті підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ щодо труднощів у професійному становленні й службовій діяльності, з якими вони зіштовхнулися після закінчення навчального закладу. Крім того, було проаналізовано, наскільки відповідають сформовані у них професійно-службові уміння вимогам реальної професійної діяльності. Важливо було також визначити фактори, які перешкоджають якісно і в повному обсязі виконувати офіцерам 1-3 року служби посадові обов'язки.

Опитуванням було охоплено 75 офіцерів, які закінчили Академію ВВ МВС України, і 45 офіцерів, які закінчили Факультет внутрішніх військ навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ у 2010–2012 роках. У результаті проведеного анкетування було встановлено, що у діяльності молодих офіцерів найбільш суттєвими труднощами є:

- невпевненість щодо тлумачення й застосування норм матеріального та процесуального права, а також вимог нормативно-правових документів;
- забезпечення службової діяльності підрозділів внутрішніх військ на рівні вимог нормативно-правових документів;
- недостатні вміння кваліфіковано й правильно застосовувати професійні знання у сфері службової діяльності;
- недостатньо сформовані практичні уміння правильно складати та оформлювати службові документи відповідно до вимог організації юридичного документознавства в ОВС;

- недостатність умінь щодо правильної організації і вмілого управління повсякденною діяльністю підрозділів внутрішніх військ у мирний час;
- недостатньо сформовані практичні уміння керувати діями взводу, роти з виконання службових завдань;
- невпевненість щодо використання спеціальних засобів, затримання та доставляння в ОВС порушників громадського порядку та осіб, що підозрюються в скоєнні злочинів;
- недостатньо сформовані уміння кваліфіковано застосовувати правові та професійні знання з різних галузей права в службово-бойовій діяльності;
- недостатність знань щодо складання документів про адміністративні порушення та інших первинних процесуальних документів при виконанні службових завдань з охорони громадського порядку;
- недостатнє вміння оцінювати обстановку, проводити розрахунки, приймати рішення,
- недостатні психолого-педагогічні уміння з організації і проведення виховної роботи з підлеглими;
- труднощі, пов'язані з експлуатацією бойової техніки.

Крім того, результати аналізу відзвітів на випускників, які закінчили Академію ВВ МВС України та Факультет внутрішніх військ навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ у 2010–2012 роках, свідчить про те, що їхній підготовці були притаманні такі недоліки:

- нерівномірність засвоєння знань, навичок і умінь щодо здійснення різних функцій службового характеру;
 - недостатня увага до формування знань, навичок і умінь щодо організаторської роботи у контексті службової діяльності, керівництва підлеглими при виконанні поставлених завдань;
 - недостатній рівень знань теоретичних основ управління;
 - низький рівень розвитку системного мислення, готовності до керівництва військовими підрозділами в нестандартних ситуаціях і при значному погіршенні якості призовного контингенту.
- Подібні недоліки констатує й інший науковець, зокрема І.Радванський, який дослідив шляхи та педагогічні умови підготовки офіцерів внутрішніх військ у вищих військових навчальних закладах до управлінської діяльності [1].

Наступним етапом нашої роботи було опитування 75 офіцерів, які закінчили Академію внутрішніх військ МВС України щодо самооцінки рівня їх підготовки до службової діяльності. Офіцерам було запропоновано визначити рівень практичної готовності до службової діяльності на первинних посадах.

Узагальнені результати дослідження представлено на рис.1.

Рис.1. Розподіл офіцерів, які закінчили Академію внутрішніх військ МВС України у 2010–2012 роках щодо самооцінки практичної готовності до службової діяльності на первинних посадах, %, n=75

З поданої діаграми видно, що 23 офіцери з 75 опитаних, що складає 30,66 %, вважають себе достатньо підготовленими до службової діяльності на первинних посадах у внутрішніх військах МВС України. Такими, що потребують незначної додаткової підготовки з питань службової діяльності, називають себе 17 офіцерів (22,67 % опитаних), відчувають брак знань з організацією службової діяльності 12 військовослужбовців (16 % опитаних офіцерів), відчувають брак умінь і навичок у роботі, пов'язаній з організацією службової діяльності підрозділів внутрішніх військ МВС України 14 офіцерів (18,67% учасників опитування), а низький рівень підготовки до службової діяльності з тих або інших причин назвали 9 чоловік (12 % опитаних офіцерів).

Аналогічне опитування було проведено також серед 45 офіцерів, які закінчили Факультет внутрішніх військ Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ у 2010–2012 роках.

Із 45 опитаних офіцерів – випускників факультету вважають себе достатньо підготовленими до службової діяльності на первинних посадах у внутрішніх військах МВС України 15 чоловік, що становить 33,33 %. Такими, що потребують незначної додаткової підготовки у сфері службової діяльності, назвали себе 12 офіцерів (26,66 % опитаних), відчувають брак знань у сфері службової діяльності 9 військовослужбовців (20 % опитаних офіцерів), відчувають брак умінь і навичок у роботі, пов'язаній з організацією службової діяльності підрозділів внутрішніх військ МВС України, 5 офіцерів (11,11% учасників опитування), а низький рівень підготовки до службової діяльності з тих або інших причин назвали 4 чоловіки (8,89 % опитаних офіцерів).

Статистичний аналіз за допомогою статистичного критерію λ Колмогорова-Смирнова [2, с. 142–152] підтвердив припущення, що рівень підготовки до службової діяльності офіцерів-випускників, які закінчили Академію ВВ МВС України та Факультет внутрішніх військ навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби КНУВС у 2010–2012, є приблизно однаковим.

Таким чином, на етапі констатувального експерименту офіцери-випускники Академії ВВ МВС України та Факультету внутрішніх військ навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ 2010–2012 років випуску мали приблизно однакові результати щодо стану самооцінки практичної готовності до службової діяльності. Це підтверджується методами математичної статистики.

Наступним етапом нашої роботи стало дослідження результатів діагностичних контрольних опитувань із професійно-спрямованих навчальних дисциплін курсантів-випускників, які у 2011 році закінчували зазначені ВНЗ. Ми мали на меті встановити рівень підготовки випускників до службової діяльності на первинних посадах у внутрішніх військах МВС України.

Для цього було проведено й перевірено контрольні роботи, використано тестові завдання, проаналізовано результати поточного й підсумкового контролю, а також використано методики, які допомогли визначити сформованість показників за особистісно-рефлексивним і мотиваційно-ціннісним критеріями.

Результати дослідження показали, що за когнітивним критерієм курсанти, з якими проводилося опитування, продемонстрували загалом достатньо високі результати. Так, наприклад, з 285-ти курсантів випускного курсу, з якими проводились діагностичні заходи, лише 15 чоловік отримали незадовільні оцінки за окремими завданнями. Здебільшого мова йде про незнання особливостей організації службово-бойової діяльності командиром взводу, командиром роти, а також застосування спеціальних засобів, що знаходяться на озброєнні у внутрішніх військах МВС України.

Щодо інших результатів, то з'ясовано, що 62,46 % опитаних добре знають правові основи діяльності внутрішніх військ МВС України, вимоги Законів України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України», «Про міліцію» та інших керівних нормативно-правових актів. Ще 54,74 курсанти повністю оволоділи основами службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України, бойової служби військових нарядів з охорони громадського порядку, варт з конвоювання, розшукових нарядів, варт та військових нарядів з охорони ОВО, військових нарядів по охороні АЕС, варт з охорони спеціальних вантажів.

Непогані результати показали курсанти щодо знання основних положень нормативно-правових актів, відомчих нормативних документів з організації службово-бойової діяльності частин та підрозділів з конвоювання, навчання та виховання підлеглих, організації їх повсякденної діяльності та життя. За ці знання 57,54 % курсантів випускного курсу отримали добрі й відмінні оцінки.

Отже, на підставі отриманих результатів можна дійти висновку, що курсанти-випускники Академії ВВ МВС України та Факультету внутрішніх військ Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ загалом володіють необхідними для службової діяльності знаннями, але при цьому необхідно задіяти усі резерви у навчально-виховному процесі для усунення прогалин у їхніх знаннях.

Щодо показників операційно-діяльнісного критерію, який дозволяв з'ясувати рівень сформованості умінь здійснювати службову діяльність, то у результаті проведеного дослідження було встановлено, що здатність виконувати обов'язки командира підрозділу внутрішніх військ МВС України на початковій стадії проходження служби на первинних посадах на високому рівні сформована у 59,3 % опитаних. Детальний аналіз отриманих результатів дозволив стверджувати, що переважна більшість курсантів випускного курсу вміє правильно складати та оформлювати службові документи

відповідно до вимог організації юридичного документознавства в ОВС (43,16 %); грамотно використовувати правові основи застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів, затримання та доставляння в ОВС порушників громадського порядку та осіб, що підозрюються в скоєнні злочинів (46,67 %); організувати бойову службу варті з охорони спеціальних і військових вантажів, ОВО та об'єктів у різних умовах (39,29 %); правильно організувати і вміло управляти повсякденною діяльністю підрозділів у мирний час (37,89 %); виконувати обов'язки посадових осіб військового наряду з ОГП та обов'язки посадових осіб варт з конвоювання, чергового варт (35,08 %). Натомість дещо гірші результати було виявлено щодо вмінь організувати та керувати службово-бойовою діяльністю взводу, роти, батальйону, а також кваліфіковано застосовувати в службово-бойовій діяльності норми адміністративного законодавства, що поширюються на громадський порядок та громадську безпеку, встановлений порядок управління. Виконання цих завдань на практиці викликало труднощі у 34,74% опитаних курсантів.

Таким чином, якість умінь, навичок та здатності до службової діяльності, сформованість загальнонавчальних і професійних вмінь та навичок у сфері службової діяльності, здатність виконувати обов'язки командира підрозділу ВВ МВС України на початковій стадії проходження служби на первинних посадах загалом відповідають вимогам, які висуваються до випускників ВНЗ. Однак отримані результати засвідчили, що в операційно-діяльній сфері багато умінь і навичок у курсантів сформовані не на належному рівні. Це, зі свого боку, потребує впровадження додаткових заходів щодо удосконалення навчально-виховного процесу.

Таким чином, за результатами дослідно-експериментальної роботи, яка мала на меті встановити стан теоретичної і практичної підготовки майбутніх офіцерів внутрішніх військ до службової діяльності, а також стан сформованості готовності до службової діяльності майбутніх офіцерів ВВ – випускників Академії ВВ МВС України та Факультету внутрішніх військ навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби НАВСУ, можна дійти висновку, що необхідно суттєво підвищити рівень готовності майбутніх офіцерів ВВ до службової діяльності. Встановлено, що високий рівень сформованості готовності до службової діяльності за різними критеріями мають від 17,2% до 27,38% опитаних курсантів, середній – від 46,66 % до 56,14 %, а низький зафіксовано відповідно від 18,94 % до 27,72 % опитаних випускників.

З огляду на це, **перспективами подальших досліджень** у вказаному напрямку є обґрунтування педагогічних умов, впровадження яких у навчально-виховний процес дозволить покращити підготовку майбутніх офіцерів внутрішніх військ до службової діяльності.

Література

1. Радванський І. Г. Шляхи та педагогічні умови підготовки офіцерів внутрішніх військ у вищих військових навчальних закладах до управлінської діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / І. Г. Радванський ; Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2000. – 196 с.
2. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е.В. Сидоренко.– СПб. : Речь, 2002. – 350 с.